Een systeemaanpak voor overgewicht en obesitas

De toename van overgewicht en obesitas is niet het gevolg van één oorzaak, maar een uitkomst van een complex systeem waarin factoren elkaar beïnvloeden en versterken. Onderzoekers van Amsterdam UMC, Erasmus MC en TNO hebben onderzocht hoe dit systeem werkt en waar aanknopingspunten voor gemeentelijk liggen in het obesitaspreventiebeleid.

HET PROBLEEM

50% van de volwassen Nederlanders heeft overgewicht en daarvan heeft 16% obesitas

64% heeft overgewicht in 2050 als er niets verandert

Gevolgen: chronische ziekten | mentale gezondheid | zorgkosten | arbeidsproductiviteit | economische groei

Dit gaat álle beleidsdomeinen aan!

WAAROM LUKT HET NIET DE TOENAME TE KEREN?

Het probleem zit in het systeem

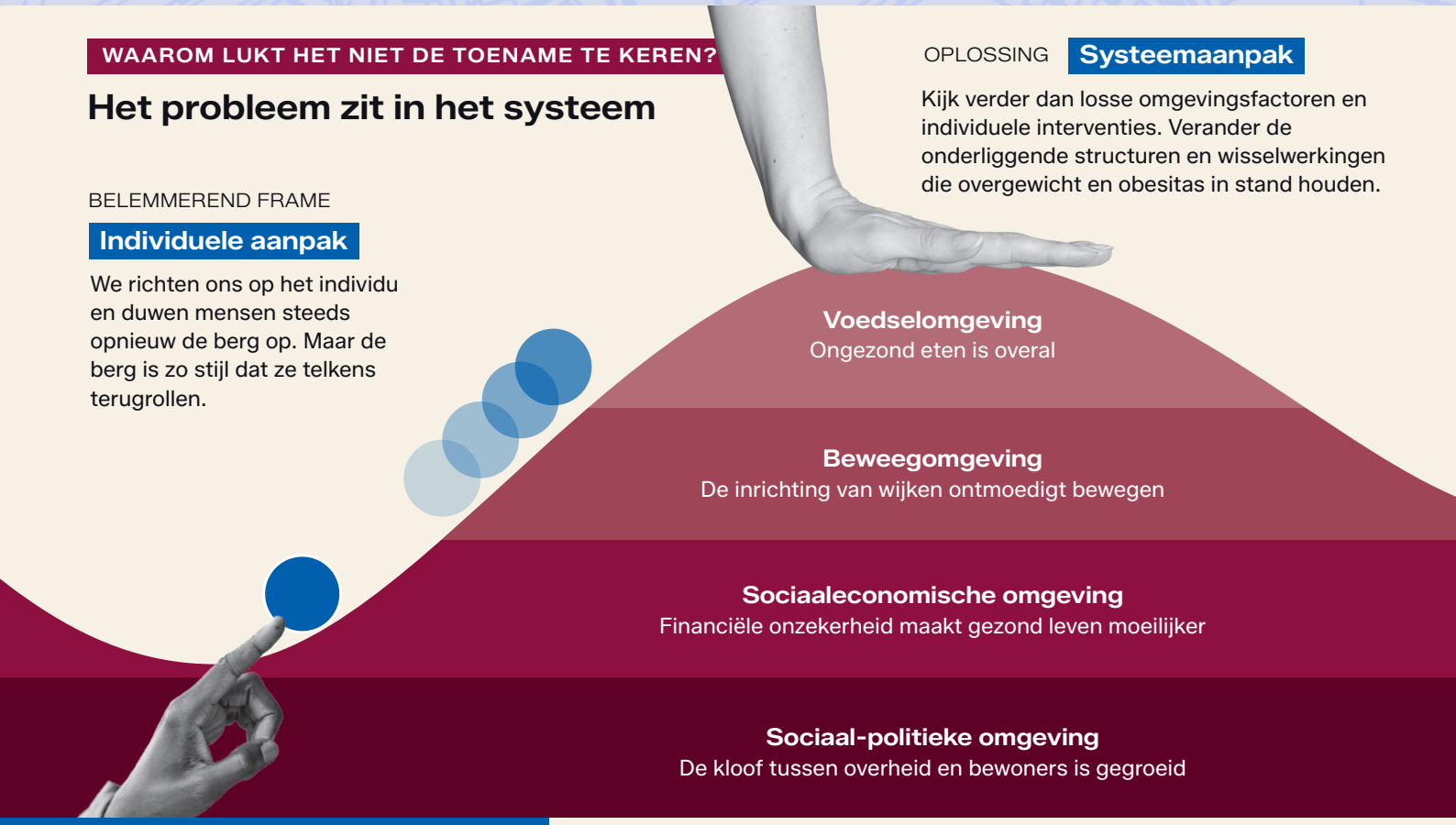
BELEMMEREND FRAME

Individuele aanpak

We richten ons op het individu en duwen mensen steeds opnieuw de berg op. Maar de berg is zo stijl dat ze telkens terugrollen.

OPLOSSING **Systeemaanpak**

Kijk verder dan losse omgevingsfactoren en individuele interventies. Verander de onderliggende structuren en wisselwerkingen die overgewicht en obesitas in stand houden.

Voedselomgeving
Ongezond eten is overal

Beweegomgeving
De inrichting van wijken ontmoedigt bewegen

Sociaaleconomische omgeving
Financiële onzekerheid maakt gezond leven moeilijker

Sociaal-politieke omgeving
De kloof tussen overheid en bewoners is gegroeid

Start als gemeente met systeemdenken!

Overgewicht en obesitas worden nog vaak als individueel probleem benaderd, terwijl ze voortkomen uit een complex systeem waarin commerciële, sociaaleconomische, omgevings- en bestuurlijke factoren op elkaar inwerken en elkaar versterken.

Neem contact op met
Prof. dr. Frank van Lenthe
f.vanlenthe@erasmusmc.nl

ZonMw
Gefinancierd door ZonMw, projectnummer 555002033

Amsterdam UMC
Prof. dr. Karien Stronks
Dr. Luc Hagenaars
Jesse Vastenhoud

Erasmus MC
Prof. dr. Frank van Lenthe
Dr. Joost Oude Groeniger
Fleur ter Ellen

TNO innovation for life
Dr. Karen Oude Hengel

Aan de slag: wat kan jouw gemeente doen?

Gemeenten spelen een belangrijke rol, maar kunnen het systeem niet alleen veranderen. Deze tien aandachtspunten helpen je om vicieuze cirkels te doorbreken.

Doorbreken van de vicieuze cirkels in onze samenleving

Kijk verder dan individueel gedrag of losse omgevingsfactoren. Werk gelijktijdig aan samenhangende factoren, zoals vertrouwen tussen overheid en burgers, sociale normen, sociaaleconomische omstandigheden en burgerbetrokkenheid.

Koppel het verbeteren van de volksgezondheid aan bredere lokale doelen

Om gezondheidsbeleid op de agenda te krijgen is het belangrijk dit niet alleen als gezondheidsvraagstuk te presenteren. Door het te verbinden aan lokale doelen, zoals duurzaamheid, leefbaarheid en lokale economie, ontstaan meer kansen om beleid te agenderen en de volksgezondheid te verbeteren.

Zoek verbinding met andere beleidsdomeinen

Beleid rondom ruimtelijke ordening, armoedebeleid en onderwijs draagt ook bij aan het doorbreken van de obesogene samenleving. Het is belangrijk om zichtbaar te maken waar doelen elkaar raken en de gezamenlijke belangen te benutten.

Bouw voort op wat in de stad al in beweging is

Er zijn vaak al maatschappelijke initiatieven, burgerinitiatieven of activistengroepen die, soms vanuit heel andere doelen, bijvoorbeeld waardigheid of bestaanszekerheid, bijdragen aan een gezondere leefomgeving. Maak deze beweging zichtbaar, verbind initiatieven en benut hun kracht om het systeem te veranderen.

Veranker obesitaspreventiebeleid binnen het bestuur, het coalitieakkoord en een budget

Preventiebeleid rondom overgewicht en obesitas kan beter worden verankerd door het te integreren in bestaande visies, afspraken en samenwerkingsverbanden tussen afdelingen, waardoor het minder afhankelijk wordt van individuele personen binnen de gemeente.

Benut het moment dat zich aandient

Overgewicht krijgt niet altijd politieke prioriteit. Benut daarom momenten waarop aandacht ontstaat, bijvoorbeeld door persoonlijke ervaringen van bestuurders, actualiteiten of andere media-aandacht, om het onderwerp te agenderen.

Gebruik inkoop als hefboom

De inkoop van voeding voor scholen, zorginstellingen, evenementen en gemeentelijke kantines vormt een belangrijk aangrijpingspunt in het lokale voedselsysteem en biedt gemeenten mogelijkheden om een gezondere voedselomgeving te bevorderen.

Evalueer op systeemverandering, niet op losse cijfers

Systeemverandering kost tijd. Een korte termijn evaluatie van interventies die zich alleen richt op veranderingen van overgewichtscijfers is niet passend. Beoordeel het succes van een aanpak ook op tussentijdse veranderingen die laten zien of het systeem zich in de gewenste richting beweegt.

Bereid je voor op tegendruk

Effectief beleid gaat soms in tegen de belangen en overtuigingen van de industrie, politieke partijen of inwoners. Hoe serieuzer gemeenten met overgewichtsbeleid aan de slag gaan, hoe groter de kans op weerstand. Bouw daarom nu al aan een brede coalitie, een sterke framing en formele verankering van beleid.

Kijk over de grenzen van lokaal beleid heen

Een effectieve aanpak vraagt om samenwerking tussen lokale, nationale en internationale beleidsniveaus. Lokale beleidsmakers zullen daarom scherp moeten kijken op welk niveau verantwoordelijkheden liggen en de beperkingen van een lokale aanpak moeten erkennen, om gezamenlijk te lobbyen voor verandering op nationaal of internationaal niveau.